

A neveléstörténet változó arcai

FIZEL NATASA

Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Baska Gabriella, Hegedűs Judit és Nóbik Attila (2013, szerk): *A neveléstörténet változó arcai. A múlt értékei, a jelen kihívásai és a jövő.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

JELEN kötet *A múlt értékei, a jelen kihívásai és a jövő?* című, 2013. március 7-8-án Szegeden megrendezésre kerülő nemzetközi workshop eredményeként született meg. A tudományos tanácskozás célja a magyar neveléstörténeti doktori képzések bemutatkozása mellett három külföldi doktori iskola munkájának, sikereinek, nehézségeinek a megismerése, megvitatása volt, lefektetve ezzel a nemzetközi együttműködés alapjait. Prof. dr. Christina Mayer a Hamburgi Egyetem, Prof. dr. Simonetta Polenghi a Milánói Katolikus Egyetem, és Prof. dr. Johanna Hopfner a Grazi Egyetem neveléstörténeti doktori képzésének aktuális helyzetéről számolt be. A hazai doktori képzések közül a Szegedi Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem illetve az Eötvös Lóránd Tudományegyetem képzéseit, és PhD-hallgatóik kutatásait ismerhették meg a műhely résztvevői. A bemutatandó kötetben az elhangzott előadások szerkesztett változata jelent meg.

Nóbik Attila, a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetének adjunktusa a kötet első tanulmányában foglalja össze a neveléstörténet, mint tudományterület jelenlegi helyzetét a felsőoktatásban. A szerző többek között Depape, Tenorth, Lowe és Tröhler munkáin keresztül mutatja be a neveléstörténet utób-

bi néhány évtizedben tapasztalt fókuszváltásainak történetét, és ennek hatását a magyar neveléstörténeti kutatások alakulására. Habár a neveléstörténet önképében az elmúlt évtizedek a kutatás szempontjából sikertörténetként jelennek meg, az egyetemi képzésben, elsősorban a tanárképzésben a tudományterület szerepe Európa-szerte devalválódott. Okokként a tömegegyetemek megjelenése, az empirikus kutatások előretolása, a történetírás értéksemlegességének megkérdőjelezése jelölhető meg. Szükség van tehát a neveléstörténet tárgyának újradefiniálása mellett metodológiai változásokra is. A magyar neveléstörténeti kutatások szorosan követték/követik a nemzetközi trendeket. Mindez a változás azonban nem erősítette a neveléstörténet pozícióit, sőt az osztatlan tanárképzés képzési és kimeneti követelményei között a történeti szemléletmód fejlesztése sem szerepel. Ezt a tényt – sajnálatos módon – a felsőoktatási intézmények egy része a neveléstörténeti tartalmak a tanárképzésből való eltávolítására használták fel. Célnél kell tehát kitűzni a sürgős helyzetelemzést és stratégiaváltást, és lépéseket kell tenni a szakmai érdekérvényesítő képesség megerősítéséért – írja a szerző.

A kötet következő tanulmánya (Baska Gabriella, Hegedűs Judit, Kéri Katalin és

Nóvik Attila tollából) a neveléstörténeti tartalmak megjelenését vizsgálja a pedagógia szak, és a tanár szakok esetében a PTE, az SZTE illetve az ELTE képzéseiben. A három egyetem helyzete nagyban különbözik. A PTE-n 2004 óta önálló szervezeti egységként működik Nevelés- és Művelődéstörténeti Tanszék a Neveléstudományi Intézetben belül. A tanárképzésben és a pedagógia szakos képzésben mindig nyomatékkaal volt jelen a neveléstörténet, így több száz szakdolgozat, OTDK-n helyezést elért dolgozat, disszertáció született. Az egyetem jelenlegi szakmai testületeiben nem kérdőjeleződött meg a tudományterület létjogosultsága.

A másik végletet az SZTE jelenti, itt a helyzet jóval összetettebb. Bár elsősorban Pukánszky Béla hatásának köszönhetően az ezredforduló utáni években mind a tanárképzésben, mind az újrainduló pedagógia szakos képzésben meghatározó volt a neveléstörténet szerepe, nem történt meg a tantárgy intézményesülése, megmaradt az egységes intézeti struktúra (Neveléstudományi Intézet), és személyi változások következtében jelenleg egyetlen oktató képviseli ezt a tudományterületet. A pedagógia BA és MA képzésben ennek ellenére a neveléstörténet helyzete jónak mondható, ám az osztatlan tanárképzés tartalmi közül kikerült a neveléstörténet. A részdiszciplina PTE-n és az SZTE-n betöltött szerepe között található az ELTE, ahol a hazai felsőoktatás történetében elsőként szervezték meg a Pedagógiatörténeti Tanszéket. A „régii” típusú tanárképzésben is fontos helyet foglalt el a neveléstörténet, de az 1990-es évektől kezdődően komoly tehetséggondozás indult meg ezen a területen. A kétciklusú képzésben is megmaradt a tudományterület

kiemelt szerepe, és fontos hangsúlyozni, hogy a képzésben minden szinten elvárás az önálló kutatás is. A tanárképzésben ezzel szemben a 2013-as KKK megjelenését követően a pedagógiatörténet önálló tantárgyként kikerült a hálótervből, csak egyes tantárgyblokkokon belül jelennek meg a neveléstörténeti tartalmak.

Biztató ugyanakkor, hogy jelenleg mindhárom egyetemen zajlik neveléstörténeti témájú doktori képzés, a kötet harmadik tanulmánya a doktori képzések vezetői (Kéri Katalin, Pukánszky Béla, Németh András és Szabolcs Éva) által mutatja be a neveléstörténet jelenlegi pozícióit. A tanulmány kiemeli, hogy a doktori képzésben nagy hangsúlyt kell fektetni arra, hogy a hallgatók a neveléstudományban elfogadott tudományos standardoknak megfelelő kutatást végezzenek. Magyarországon öt felsőoktatási intézmény rendelkezik kifejezetten neveléstudományi doktori iskolával (ELTE, PTE, SZTE, DE, EKTF), ebben a kötetben a már korábban említett három egyetem neveléstörténeti programja mutatkozik be. Pécssett 2006 óta létezik Oktatástörténet Program, és évről évre növekszik a jelentkező hallgatók száma. A témakiírások részint a hagyományos, iskolatörténeti kutatásokhoz kapcsolódó területeket jelenítik meg, de a szinkrón szemléletű, valamely problémátörténeti területre fókuszáló témakiírások is jelen vannak a doktori iskolában. A kötetben két hallgató, Vörös Katalin problémátörténeti témájú, és Méreg Martin történeti szövegelemzéssel foglalkozó tanulmánya kapott helyet.

Az SZTE Neveléstudományi Doktori Iskolájában alprogramként jelenik meg a neveléstörténet, de az alprogramoktól függetlenül a hallgatók a szegedi műhely

hagyományainak megfelelően erős empirikus alapokat kapnak a kötelező kurzusokon keresztül. A neveléstörténet hagyományos megközelítését kvantitatív, történeti-szociológiai kutatással egészíti ki tanulmányában az alprogramot képviselő *Fizel Natasa* hallgató.

Az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolájában Pedagógia történet program működik. A programok alapmodult kínálnak a hallgatóknak, amely az adott részdiszciplína alapvető fontosságú ismereteit foglalja magában. A törzsmodul a neveléstudomány legfontosabb elméleti ismereteit nyújtja a különböző programokban jelentkezők számára. A programközi tematikus modulok a neveléstudomány interdiszciplináris irányultságát jelenítik meg. *Garai Imre* és *Pénzes Dávid* elsődleges forrásokra támaszkodó tanulmányai

és *Szabó Zoltán András* diskurzuselemzése rávilágít a doktori iskolában folyó munka sokoldalúságára.

A könyv érdekessége, hogy három tudományos műhely kooperációjából született, egy olyan rendezvény kapcsán, amelynek célja bemutatni azt az összefogást, amely mind hazai, mind nemzetközi szinten jelen van a neveléstörténet tudományterületén. A részdiszciplína múltja ismert és elismert, és ezen az alapon állva képes és kész szembenézni a jelen kihívásaival. Egy tudományterület létjogosultságát mérni sokféleképpen lehet, de a tudományos utánpótlás minősége, a kutatások korszerű témája és metodikája reményt ad a neveléstörténet útkeresése során arra, hogy a jövő még sok lehetőséget tartogat. Erről szól ez a könyv.